

Finansdepartementet
Postboks 8009 Dep.
0030 OSLO

Oslo, 24.08.2020
Vår ref. 20/1618-4
601.5/LISA
Deres ref. 20/1618-1 20/563-5

Høring - forslag til nasjonalt statistikkprogram 2021-2023

Det vises til brev fra Finansdepartementet av 03.06.20 vedrørende overnevnte.

Program for offisiell statistikk og mål om god samfunnsutvikling

En forutsetning for å få til en god samfunnsutvikling er at myndigheter, store organisasjoner, virksomheter, enkeltindivider mv. kan basere sine beslutninger på god tilgang til relevante fakta og informasjon med høy kvalitet og at politikktutviklingen er mest mulig basert på fakta og kunnskap.

Relevans innebærer evne til tidsnok å forholde seg til nyere utviklingstrekk både i produksjon og formidling av statistikk. Utviklingsoppgavene i programperioden står her sentralt. Teknologi og globalisering har videre skapt noen nye/endrede utfordringer i forhold til håndtering/tilgang på informasjon og systemer for dette:

- Kraftig økning i data og informasjon av varierende kvalitet kan gjøre det mer krevende å sile ut relevant informasjon av høy kvalitet.
- Informasjon spres og meningsutveksling skjer gjennom nye kanaler, feks sosiale medier der informasjon av varierende kvalitet lett kan få spredning og føre til mindre kunnskapsbasert beslutningstaking og meningsdannelse og føre til en mer polarisert samfunnsdebatt^[3].
- Skillene i hvem som får tilgang til viktig informasjon kan øke som følge av at digital kompetanse^[4] er skjevfordelt.

I tillegg til det forsterkede behovet for offisiell statistikk en kan ha tillit til, øker nødvendigheten av en helhetlig formidling av informasjon/statistikk. Dette er etter LOs syn et sentralt utviklingsområde. Feks. kan samlesider der det inngår forklaring av viktige sammenhenger og analyser, være til god hjelp for å forstå de komplekse sammenhengene som utfordrer samfunnsutviklingen.

Hvilke statistikkområder blir mer relevante framover?

Behovet for prioritering og utvikling av ny statistikk må vurderes i tett sammenheng med hvilke samfunnsutfordringer en står ovenfor, ut fra et overordnet mål om god, bærekraftig velferdsutvikling.

^[3] En studie fra Lusanne tyder på at den politiske debatten er i ferd med å bli mer polarisert i Norden, selv om polariseringsgraden er langt mindre enn i USA. En studie fra Cass Sunstein antyder at selv diskusjoner av høy kvalitet, kan føre til polariserte meninger hvis de foregår i homogene grupper, feks gjennom sosial medier.

^[4] Bl.a. følgende kompetanser trekkes fram som viktig for å møte en mer digitalisert virkelighet: Kognitive ferdigheter, analytisk kompetanse, problemløsningsevne, kreativ og kritisk tenkning, kommunikasjonsferdigheter og sterk evne til å lære videre (OECD Skills Outlook 2019).

Det er bred enighet om at den norske/nordiske modellen peker seg ut i internasjonal sammenheng i forhold til å gi gode samlede resultater med hensyn til velferd, omstillingsevne, tillit, sysselsetting mm. Sosial bærekraft har vært kombinert med god produktivitetsutvikling. Den norske modellen framheves av flere også som et godt utgangspunkt for å takle samfunnsutfordringene vi står ovenfor i tiden som kommer^[5]. Data/statistikk og formidling av denne som kan styrke forståelsen av utviklingstrekk som kan utfordre bærebjelkene i modellen, bør derfor ha høy prioritet.

Modellen har tre bærebjelker: Et velorganisert arbeidsliv som bl.a. muliggjør koordinert lønnsdannelse. En ansvarlig økonomisk politikk, herunder aktiv arbeidsmarkeds- og kompetansepolitikk, sterkt rettet inn mot høy sysselsetting. Godt utbygde velferdsordninger som gir trygghet under omstilling. Det er gjensidig avhengighet mellom de tre pilarene^[6].

Tunge drivkrefter i samfunnsutviklingen er teknologi, globalisering, migrasjon og klimaforstyrrelser. I mange land har utviklingstrekkene fått slå ut i kraftig økende økonomisk og sosial ulikhet. Tilliten i samfunnet er redusert, og arbeidsliv, samfunn og samfunnsdebatt er blitt mer polarisert.

I Norge og nordiske land har bl.a. koordinert lønnsdannelse gjennom flere kanaler dempet uheldige virkninger av globalisering og ny teknologi. Det har dempet presset i retning av økte økonomiske forskjeller, og kan ha vært viktig for opprettholdelse av tillit og omstillingsvilje gjennom bidrag til rettferdig fordeling av gevinstene fra globalisering og ny teknologi.

Men det er utfordringer også her. Vi vil særlig peke på:

- *Mer polarisert arbeidsliv.* Den norske modellen utfordres av at arbeidslivet er i ferd med å bli mer todelt. I lite organiserte deler av privat sektor har reallønningene det siste tiåret stått om lag stille, mot en økning på 10-15 pst ellers. I mye de samme delene er det utfordringer med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet, stor konkurranse om jobbene, og høyere innslag av atypiske ansettelser og svakere vilkår for kompetansebygging og læring enn ellers. Sistnevnte til tross for at behovet for kompetansebygging er særlig stort; mange i arbeidsstyrken her har lite utdanning, og sannsynligheten for automatisering er stor.
- *Det er tegn til at ulikhetene i samfunnet er i ferd med å øke langs flere dimensjoner.* Fra midten av 80-tallet har de økonomiske ulikhetene økt både målt gjennom inntekt og formue. Det er behov for å følge med på tall også for andre områder, feks helse, kompetanse, mulighetene for aktiv deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. Hvis en her går i feil retning, og det på flere områder samtidig, kan samfunnet lett bli polarisert og velferdsutviklingen svekkes.

Økt økonomisk og sosial ulikhet vil generelt kunne undergrave samfunnets sammenheng-kraft. Små forskjeller er et «lim» i den norske modellen^[8]. Blir forskjellene for store vil det bli krevende å få oppslutning om høyt skattenivå for å finansiere godt utbygde velferdsordninger, siden det blir mer ujevn fordeling i hvem som drar fordel av ordningene. Flere analyser påpeker positiv sammenheng mellom små forskjeller og økonomisk vekst. En viktig kanal går gjennom svekkelse av tillitsnivå som gir økte transaksjonskostnader og gjør det mer ressurskrevende å få til fellesskapsløsninger.

Fordelingsaspektet er sentralt også for å få til et grønt skifte. Ulikhet kan bremse spredningen i teknologi, dels fordi viljen til å ta i bruk ny teknologi kan svekkes, dels fordi det krever kompetanse

^[5] Bl.a. i Skills Outlook 2019 (OECD) framheves Norge og nordiske land blant få land som skårer bra på de fleste indikatorene over hvor godt et land er rustet til å dra fordel av/takle digitalisering.

^[6] For utdyping av den nordiske og den norske modellen, se Fafos nordiske forskningsprosjekt NORMOD og sluttrapporten *Den nordiske modellen mot 2030. Et nytt kapittel?*

NordMod2030. Fafo-rapport 2014:46.

^[8] Se bl.a. litteratur fra Kalle Moene om likhetsmultiplikator

å ta den i bruk. Ulikhet vanskeliggjør grønn omstilling gjennom mer begrensede muligheter for kollektiv handling. En miljømessig bærekraftig utvikling forutsetter at den grønne omstillingen oppleves rettferdig.

Merknader til konkret utforming av statistikkprogram

Utkastet til program framstår som oversiktlig og bra. Blant positive skisserte utviklingsprosjekter vil vi gjerne trekke fram: Mer statistikk for sirkulær økonomi, fast nasjonal statistikk for livskvalitet og planer om å utvikle nasjonal statistikk over befolkningens tillit til myndighetene og vurdering av offentlige tjenester, og mer helhetlig formidling på trygdeområdet.

Vi vil peke på tre områder der det både er viktig å bibeholde dagens bredde i statistikkproduksjonen, men også er behov for videreutvikling av offisiell statistikk:

- *Arbeidsliv/-marked.* Veldig mye av fundamentet for en god velferdsutvikling legges i arbeidslivet, der tilknytning, lønn og arbeidstid er sentrale dimensjoner. Forhold i arbeidslivet har betydning for bl.a. sosial tilhørighet, identitet, læring, personlig utvikling, helse, makt/innflytelse, og økonomisk handlefrihet. Arbeidslivet er en hovedkanal for teknologiens påvirkning av samfunns-/velferdsutvikling. Her ser vi behov for bl.a. statistikk som i større grad enn i dag kan belyse læringen som skjer i arbeidslivet, omfang av og utvikling i useriøsitet/arbeidslivskriminalitet, sammenhengen mellom arbeidsmiljøfaktorer og helse, medbestemmelse, organisering på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, tariffavtaledekning. Et moment er at bredden i dagens arbeidsliv er representert, slik at også arbeidsinnvandring og utsendte arbeidstakere er medtatt i populasjonene. Dagens statistikk når det gjelder bemanningsbransjens utbredelse i forbindelse med innleie er uklar og omstridt. Det er sterkt behov for et bedre tallgrunnlag på dette feltet.

Noen konkrete forslag:

- Lønn: Tidsserien for årslønn fra SSB (tab 11536 og 11417 i Statistikk-banken) videreføres.
 - Arbeidstid: Dette ønsker vi som et eget tema i programmet for offisiell statistikk. AKU er i dag en sentral kilde, men har begrensninger i forhold til bredde i populasjonen. Et mulig utviklingsområde er STAMIs arbeid med å etablere et register (A-TID) over daglig faktisk arbeidstid med elektronisk innhenting av data fra virksomhetenes tidsregistreringssystem. Dette har potensiale til å belyse effekten av arbeidstid på helse og sikkerhet etter kjennetegn som arbeidsplass og virksomhet. Et samarbeid med STAMI om dette og andre arbeidsmiljøindikatorer bør vurderes. I tilknytning til dette finner vi det naturlig at det bør være representasjon fra viktige miljøer som Arbeidstilsynet og STAMI/NOA i utvalget for offisiell statistikk.
 - Useriøsitet: LO mener det i programperioden som et utviklingsområde, må prioriteres å få etablert statistikk for etterlevelse av arbeidslivsregler og brudd i form av arbeidslivskriminalitet. En kan starte med administrative data fra Arbeidstilsynet (se «Tilsynsstatistikk» på hjemmesiden), med målet å få fram en offisiell, kvalitativ statistikk for kontrollomfang, overtredelser og lovbrudd. Dette kan ha lengre tidshorisont enn programperioden og ytterligere kilder for data kan være aktuelle (Økokrim, politiet, tollvesen, arbeidslivssentra, tariffnemnda).
- *Utdanning/kompetanse.* Teknologisk utvikling mm. har økt behovet for å vurdere utdanningspolitikken i tettere sammenheng med arbeidslivspolitikken, samtidig som mye læring skjer på arbeidsplassen/i tilknytning til arbeid. Arbeidslivets behov for tverrfaglig kompetanse har økt, og framskrivninger antyder at det kan bli økende mangel på yrkesfaglig kompetanse. Vi savner bla. løpende statistikk for andelen av de sysselsatte som har fag-/yrkesfaglig utdanning, sysselsettingsrate blant disse samt statistikk som belyser overganger mellom ulike utdanningsløp.

- *Ulikhet.* På flere områder bør en få fanget opp sosioøkonomisk status/sosial bakgrunn, slik at det blir lettere å få oversikt over situasjon og utvikling vedr. ulikhet (feks levealder, informasjonssamfunnet/bruk av IKT og digitale tjenester).

Gjenbruk og helhetlig formidling viktig

Bruk av statistikk til ulike formål gir effektivitetsgevinster. Fra LOs ståsted er «gjenbruk» av data fra A-ordningen nå aktualisert i to sammenhenger. Det gjelder for utarbeiding av lønnsstatistikk etter kjønn på virksomhetsnivå (jfr aktivitets- og rådgivningsplikt og Bufdirs oppfølgingsarbeid), og informasjon til bruk i forbindelse med obligatorisk tjenstepensjon.

Som redegjort for, ser vi økt behov for helhetlig framstilling og formidling av statistikk. Vi setter pris på samlesider som allerede er opprettet, og tenker at flere slike kan være nyttig (feks vedr. ulikhet, klima og utdanning/kompetanse). Med den utvikling som har vært for lønnsstatistikk, er det for arbeid og lønn et særlig behov for tematisk å belyse sammenhengen mellom de forskjellige seriene for lønnsstatistikk og sysselsatte personer kontra jobber/arbeidsforhold.

Vi har merket oss at en vurderer gradvis utvidelse av antallet statistikkprodusenter i programmet. Det er viktig at det i så fall ikke går på bekostning av helhetlig formidling og forståelse.

På flere områder vurderes samordningsbehovet å øke. I politikktutviklingen er det blitt tettere kobling mellom læring i arbeidsliv og i utdanningssystemet, mellom arbeidslivs- og utdanningspolitikk. En samleside for kompetansefeltet vil være nyttig.

Arbeidsmarkedsstatistikken er et annet område der til dels ulike tall, ulike publiseringstidspunkter for registertall fra NAV og SSB-tall sammen med et mer komplekst arbeidsmarked, har gjort det mer krevende å forstå utviklingen. Informasjonsartikler og arbeidsgruppe med deltakelser fra NAV og SSB har vært til god hjelp, men enda tettere samordning/helhetlig formidling bør vurderes.

Ulikhetsproblematikk har betydning for måloppnåelse på mange politikkområder. En samleside for dette temaet kan dermed også være til stor hjelp for oss brukere.

Med vennlig hilsen
LO Norge

Are Tomasgard
(sign.)

Roger Bjørnstad
(sign.)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Landsorganisasjonen i Norge og har derfor ingen signatur.